

ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИНГ ЎРНИ

Тўрабекова Гулираъно Исломовна

Тошкент Давлат техника Университети катта ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Мақолада мамлакатимизда ислоҳотлар шароитида тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиши ва уни ривожлантиришида ёшларда тадбиркорлик маданиятини аҳамияти ёритилган бўлиб, унда ёшларда тадбиркорлик маданияти тушунчаси ва уни шаклланишига таъсир этувчи омилларга кенг эътибор қаратилган.

Калит сўзлар: тадбиркорлик субъектлари, тадбиркорлик муҳити, тадбиркорлик соҳасидаги ислоҳотлар.

АННОТАЦИЯ

В данной статье освещена важность предпринимательской культуры среди молодежи в организации и развитии предпринимательской деятельности в условиях реформ в нашей стране, а также уделено внимание понятию предпринимательской культуры среди молодежи и факторам, влияющим на ее формирование.

Ключевые слова: субъекты предпринимательства, предпринимательская сфера, реформы в предпринимательской деятельности.

ABSTRACT

This article highlights the importance of entrepreneurial culture among young people in the organization and development of entrepreneurial activity in the conditions of reforms in our country, and also pays attention to the concept of entrepreneurial culture among young people and the factors influencing its formation.

Key words: business entities, business sphere, reforms in business activities.

КИРИШ

Тадбиркор фаолияти фақат тадбиркорликнинг ҳуқуқий ва ташкилий асосларига боғлиқ бўлмасдан, у инсонлар доирасида умумахлоқий меъёрларга риоя қилиши билан ҳам баҳоланади. Ишдаги муваффақиятнинг ярмидан кўпроғи унинг одобига, маданиятига, дунёқарашига, ишбилармонлик қоидаларини қай даражада билишига бевосита боғлиқдир.

Умуман, тадбиркорлик – бу маданият. Маданиятли одам тадбиркор бўлиши шарт эмас, аммо тадбиркор инсон маданиятли бўлиши лозим. Арасту (Аристотель) ўз замонида биринчи бўлиб ахлоқ тўғрисида гапириб: “Ахлоқ – нимани қилишимиз ва нимадан ўзимизни тийишимиз кераклигини аниқлашимизга ёрдам беради”, - деган эди.

Демак, ишлаб чиқариш муносабатларини ташкил этишда иқтисодий субъектларнинг маданий даражаси қанча юқори бўлса, шунчалик ишлаб чиқаришни ташкил этиши, ишлаб чиқараётган маҳсулотларининг сифатли, юқори талабгир бўлиши ва умумий ишлаб чиқариш жараёнининг самарали бўлишига эришилади.

Шунингдек, тадбиркор шахс маданиятли бўлиши учун энг аввало, у замонавий билимларни яхши ўзлаштириши талаб этилади ва шу орқали унинг дунёқараши ўзгариб, замон билан ҳамнафас бўлиб, моддий неъматларни яратади. Бу эса, уларни жамият аъзоларининг эҳтиёжларини қондириш билан биргаликда, мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий салоҳиятини ҳам оширишга хизмат қилади. Шу сабабдан ҳам, мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев ёшларнинг тадбиркорлик маданиятини юксалтириш масаласига алоҳида тўхталиб, шундай деган эдилар: “Ҳаммамиз учун замонавий билимларни ўзлаштириш, чинакам маърифат ва юксак маданият эгаси бўлиш узлуксиз ҳаётий эҳтиёжга айланиши керак”. Бу эса, ислохотлар шароитида жамиятнинг ҳар бир аъзосида тадбиркорлик кўникмасини шакллантириб, уларда тадбиркорлик маданиятига эга бўлишни талаб этади. Чунки, соғлом тадбиркорлик маданияти ёшлар тадбиркорлик фаолиятининг бир қисми ҳисобланади ва у фаолият мувафаққиятини таъминлайди.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Тадбиркорлик маданияти – бу жамиятда амалдаги ҳуқуқий меъёрлар (қонунлар, низомлар), ишбилармонлик одатлари, ахлоқий қоидалар ва цивилизациялашган бизнесни юритиш стандартларига мувофиқ равишда субъектлар томонидан тадбиркорлик фаолиятининг аниқ, белгиланган принциплари ва усулларидан иборатдир. Бундан кўриниб турибдики, ёшлар тадбиркорлик маданиятини шакллантиришда жамиятда амалдаги ҳуқуқий меъёрий хужжатлардан тортиб, то ахлоқий қоидаларгача муҳим аҳамиятга эга. Чунки, ҳуқуқий меъёрий хужжатлар ёшлар тадбиркорлик маданияти элементларининг асосини ташкил этади.

Мамлакатимиздаги ислохотлар шароитида тадбиркор шахс маданиятини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Чунки, тадбиркорлик маданияти ёшлар тадбиркорлик фаолиятининг ажралмас қисми ҳисобланиб, у фаолиятнинг бу кўринишини ривожланиши учун хизмат қилади. Шунинг учун тадбиркорлик маданияти мустақил жараён ҳисобланмайди ва у кўп тармоқли бўлиб, ўз ичига жамиятнинг бир нечта қатлам вакилларининг ижтимоий муносабатларини қамраб олади.

Шунингдек, ислохотлар шароитида тадбиркор шахс маданиятини шакллантириш жамият аъзолари ўртасида камбағалликни камайтиришни таъминлайди ва бу ҳозирги кунда мамлакатимиздаги давлат сиёсати даражасига кўтарилмоқда. Жумладан, мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев камбағалликни камайтириш – деганда - бу аҳолида тадбиркорлик руҳини уйғотиш, инсоннинг ички куч-қуввати ва салоҳиятини тўлиқ рўёбга чиқариш, янги иш ўринлари яратиш бўйича комплекс иқтисодий ва ижтимоий сиёсатни амалга ошириш, демакдир. Бу эса, ислохотлар шароитида жамият аъзолари ўртасида янги тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишни тақозо этади. Чунки, Президент Ш.Мирзиёев “Халқ бой бўлса, давлат ҳам албатта бой ва қудратли бўлади” деган эди.

Дарҳақиқат, давлатда тадбиркорлар қатлами қанча кўпайса, юзага келиши мумкин бўлган ижтимоий муаммолар шунча кам бўлади. Сабаби, тадбиркорлик фаолиятини ташкил этган шахс энг аввало, ўз оила аъзоларини, қариндошларини иш билан банд этади. Бу эса, жамиятда ишсизлар сонини камайтириш билан биргаликда, аҳолини даромадларини ортиришга хизмат қилади. Шунинг учун мамлакатимиздаги ислохотлар шароитида тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш ва уни ривожлантириш давлат сиёсати даражасига кўтарилди.

Демак, ишлаб чиқариш субъектлари тадбиркорлик фаолиятларининг маданияти нафақат ишлаб чиқаришни ташкил этиш, уни олиб бориш ва бошқариш маданиятини, балки ишлаб чиқариш жараёнининг асл мақсади, иқтисодий томонларини ҳам ўз ичига қамраб олади.

Шу боисдан, мамлакатимиздаги ислохотлар шароитида ёш тадбиркорларнинг маданиятини шакллантириш муҳим аҳамиятга эга бўлиб, бевосита у жамият ижтимоий-иқтисодий ҳаётининг тараққиётини белгилаб берувчи муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Чунки, тадбиркорлик маданияти ёшлар тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Шу сабабдан, соғлом тадбиркорлик маданиятини шакллантириш фаолиятнинг бу турининг унумдорлигини ошириши мумкин, носоғлом тадбиркорлик маданияти эса, тадбиркорлик фаолиятининг ўсишига ҳалақит бериши ёки фаолиятни бутунлай инқирозга юз тутишига олиб келади.

Мамлакатимизда тадбиркорлик маданиятини шакллантиришда қуйидаги омилларга эътибор қаратиш лозим:

- тадбиркорлик маданиятини шакллантиришда ҳалқимизнинг миллий қадрият, урф-одат ва анъаналарини инобатга олиш лозим. Чунки, ҳалқимиз маданияти узоқ тарихга эга бўлиб, тадбиркор шахс маданияти уни замонавий

маданият билан қориштиради. Бунинг натижасида тадбиркорлик маданияти шаклланади ва юксак даражага кўтарилади;

- жамият аъзоларига тадбиркорлик билимларини беришда уларга маданият тўғрисида ҳам билим бериш лозим. Сабаби, шахсда тадбиркорлик маданияти тўғрисидаги дастлабки билимлар шу жараёнда шаклланади. Бу вазифани эса, ўрта, ўрта махсус, олий таълим муассасалари, бизнес инкубатор ва ўқув марказлари бажаради;

- тадбиркор шахсларнинг мулоқот кўникмаларини шакллантириш лозим. Чунки, тадбиркорлик маданияти энг аввало, мулоқот жараёнида намоён бўлиб, тадбиркорлик фаолиятининг бошқарув, маркетинг ва бошқа соҳаларини юксалтиради. Бу эса, тадбиркор шахсда муомала маданиятини юқори даражага олиб чиқишни талаб этади.;

- тадбиркорлар манфаатини химоя қилувчи сиёсий институт ва ҳаракатларнинг фаолиятини янада жадаллаштириш. Тадбиркор шахс манфаатлари сиёсий ҳаётда химоя қилиниши бевосита унинг эртанги кунга бўлган ишончини ортиради ва шу орқали унда мулкдорлик ҳисси шаклланади;

- тадбиркор шахсда маданиятни шакллантирилиши жамиятдаги камбағалликни қисқартириш учун кўмаклашади. Чунки, маданиятли шахсда ғамхўрлик, меҳр-оқибат каби ҳислатлар ҳам мужассамлашган бўлади.

Бундан кўришиб турибдики, ёшлар тадбиркорлик маданиятини шакллантиришда жамиятда амалдаги ҳуқуқий меъёрий ҳужжатлардан тортиб, то ахлоқий қоидаларгача муҳим аҳамиятга эга. Чунки, ҳуқуқий меъёрий ҳужжатлар ёшлар тадбиркорлик маданияти элементларининг асосини ташкил этади. Бунга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан 2021 йил 11 мартда қабул қилинган “Ёшларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги 132-сонли Қарорини мисол қилиб келтиришимиз мумкин. Унга кўра, “Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси Тадбиркорликни ривожлантириш агентлиги, «Микрокредитбанк» акциядорлик тижорат банки, Ёшлар ишлари агентлиги ва «Yoshlar — kelajagimiz» жамғармаси билан биргаликда ёшларни тадбиркорликка ўқитиш, бизнес лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва кредит олишда кўмаклашиш, кредит ажратилгандан сўнг ёшлар тадбиркорлигини ривожлантириш борасида амалий ёрдам кўрсатиб борсин” дейилган. Бундан кўришиб турибдики, Ўзбекистон Республикасида амалга оширилаётган ислохотлар шароитида ёшлар тадбиркорлик фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватланаётганлигини кўришимиз мумкин. Чунки, мамлакатимиз ижтимоий-демографик жиҳатдан

ёшлар мамлакати ҳисобланди. Бу эса, ислохотлар шароитида ёшлар сиёсатига алоҳида эътибор қаратишни талаб этади.

Ишлаб чиқариш корхоналарида банд бўлган ходимларнинг маданий даражалари тадбиркорлик фаолияти учун зарур бўлган шарт – шароитларни ифодалайди. Инсон омилига ва тадбиркорлик фаолиятига таъсир этувчи омиллар қуйидагилардан иборат:

- корхоналарнинг миллий анъаналарга асосланган ҳолда, ҳозирги бозор талабларига жавоб бераолаётган илғор ишлаб чиқаришни ташкил этиш жараёнларини ўрганиб бориши ва уни амалиётга қўллаши натижасида инсон капитали, тадбиркор фаолиятидаги маданий ва интеллектуал ривожланиш табиий равишда ривожланиб боради. Чунки улар ўтмишнинг ва ҳозирги даврнинг ишлаб чиқаришдаги илғор тажрибаларига асосланган ҳолда белгиланган мақсадга эришиш йўлида ҳаракат қиладилар;

- айрим вақтларда ишлаб чиқариш муносабатларини ишлаб чиқариш кучларига мувофиқлаштиришда ишлаб чиқариш ходимлари бошқарувнинг аниқ мақсадли йўналишини белгилайдилар. Ишлаб чиқариш муносабатларининг маданийлик даражасини ошириш учун унинг турли томонларини чуқур ўрганиш асосидагина улар ўртасидаги боғлиқликни ва инсон омили, тадбиркор, тадбиркорлик маданиятини шакллантиришда уларнинг таъсир даражаларини ўрганиш негизида тегишли илмий – амалий хулоса чиқариш мумкин.

Бозор иқтисодиёти шароитида тадбиркорлик маданияти субъектларнинг самарали фойда олиб ишлашларининг асосий омили ҳисобланади.

У ўзида ижтимоий омилларни яъни меҳнат интизомига риоя қилиш, итоаткорлик, етарли таъминот, келишувчилик ишончлиликка асосланган ҳолда у эркинлигига, ишлаб чиқаришни истеъмолга йўналтиришга, фаол қатнашувчиликка, шахсий қобилятига, хулқ ва ишончига ҳамда касбий маҳоратига асосланади.

Бундан кўриниб турибдики, мамлакатимизда ислохотлар шароитида тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш ва уни ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Чунки, тадбиркорлик фаолияти жамият тараққиётини таъминловчи двигатель ҳисоблиб, фаолиятнинг бу кўриниши жамият ҳаётида мунтазам равишда фаол ҳаракатда бўлиши талаб этилади. Бу эса, тадбиркорлик фаолиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш зарур эканлигини аниқлатади ва уларнинг стратегик ривожланиши учун давлат дастурлари қабул қилинади. Шу орқали, тадбиркорлик фаолиятининг янги қирралари намоён бўлади ва унинг тараққиёти давлат томонидан қафолатланади.

ҲОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР (REFERENCES)

1. Ш.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Тошкент, “Ўзбекистон”. 2018 й.
2. Тадбиркорлик этикаси ва маданияти <https://hozir.org/6--mavzu-tadbirkorlik-etikasiva-madaniyati.html>
3. Сущность культуры предпринимательство <https://works.doklad.ru/view/OYUp81gkbLw/all.html>
4. “Ўзбекистонда тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашнинг ижтимоий кўрсаткичлари”. Ижтимоий тадқиқотлар илмий журнали. 2020 йил 2-сони. 3-жилди.
5. Казаков С.З. Ёшларда тадбиркорлик маданиятини шакллантиришнинг ижтимоий омиллари. Oriental Journal of Social Sciences **SJIF for 2022: 5.908**